

Яму няма больш аналагаў нідзе ў свеце. Цэнтр у Мінск.. стаў першым крытым комплексам для лыжных акр..батаў. У ім беларускія фр..стайлісты маюць ма..чымасць якасна трэніравацца ў любую пару года.

Мы ганарымся перамогамі нашых спартсменаў (*Паводле В. Ванінай*).

Вусна перабудуйце простыя сказы ў складаныя, замяняючы выдзеленыя займеннікі адноснымі.

Запішыце тэкст, устаўляючы прапушчаныя літары.

Разгледзьце фотаздымак. Што на ім адлюстравана? Раскажыце пра перамогі нашых спартсменаў на спаборніцтвах розных узроўняў.

461. Адгадайце народныя загадкі-жарты. Запішыце сказы, раскрываючы дужкі.

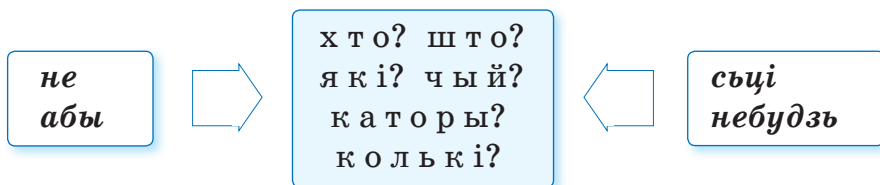
1. (*Які*) два^м займеннікі перашкаджаюць дарожнаму руху?
2. Без (*што*) чалавек не можа жыць? 3. (*Што*) заканчваецца дзень? 4. Без (*што*) хаты не пабудуеш^{сл}? 5. На дне (*які*) ракі плавае лічба? 6. (*Які*) соль нельга распусціць у вадзе?

Для даведкі: *літарай ь; я і мы; ноту соль; без імені; без стуку; Прыпяць.*

Вызначце разрад займеннікаў па значэнні, склон, лік (калі ёсць), род (калі ёсць). Падкрэсліце займеннікі як члены сказа.

§ 72. Няпэўныя займеннікі

462. Ад займеннікаў утварыце аднакаранёвыя словы.

Вызначце, на што ўказваюць утвораныя словы (на прадмет, прымету, колькасць). Ці вядомы вам гэтыя прадметы, прыметы, колькасць?

Ад займеннікаў якога разраду ўтварыліся новыя словы? Чаму, на вашу думку, гэтыя займеннікі называюцца няпэўнымі?

Няпэўныя займеннікі ўказваюць на няпэўныя, невядомыя прадмет, прымету, колькасць: *Нехта спяшаецца, камусьці не спіцца, некага гоніць радасць адкрыцця* (С. Грахоўскі).

Няпэўныя займеннікі ўтвараюцца ад пыталых пры дапамозе прыставак *не-* і *абы-*: *нёхта, нёшта, нёйкі, нёчы, некаторы, некалькі; абы-хто, абы-што, абы-які, абы-чый*.

Няпэўныя займеннікі таксама ўтвараюцца пры дапамозе марфем *-сьці* і *-небудзь*, якія называюцца **постфіксамі: *хтосьці, штосьці, чыйсьці; хто-небудзь, што-небудзь, чый-небудзь, каторы-небудзь, колькі-небудзь*.**

463. Прачытайце табліцу. Зрабіце вывад пра асаблівасці змянення няпэўных займеннікаў.

Склон	Скланенне няпэўных займеннікаў			
Н.	<i>нёхта</i>	<i>штосьці</i>	<i>абы-які</i>	<i>чый-небудзь</i>
Р.	<i>нёкага</i>	<i>чагосьці</i>	<i>абы-якога</i>	<i>чыйго-небудзь</i>
Д.	<i>нёкаму</i>	<i>чамусьці</i>	<i>абы-якому</i>	<i>чыйму-небудзь</i>
В.	<i>нёкага</i>	<i>штосьці</i>	як Н. ці Р.	
Т.	<i>нёкім</i>	<i>чымсьці</i>	<i>абы-якім</i>	<i>чыйм-небудзь</i>
М.	<i>(на) нёкім</i>	<i>(на) чымсьці</i>	<i>(на) абы-якім</i>	<i>(на) чыйм-небудзь</i>

Праскланяйце займеннікі *абы-хто* і *абы-што*.

464. Прачытайце тэкст. Да якога тыпу маўлення ён адносіцца?

Пчалаяр

Пчалаяр — чалавек, які разводзіць і даглядае пчол. Часам ён нават размаўляе з імі, нібы яны разумеюць штосьці. Нейкі час пчалаяр рамантуе і чысціць вулі, а затым вывозіць іх да якіх-небудзь шчодрых меданосаў^с.

Многім людзям і сёння хочацца ласавацца сваім мёдам. Праўда, пчолы вядуцца не ў абы-якога гаспадара. Добры пчалаяр назапашвае не колькі-небудзь кілаграмаў мёду. Ён будзе рады некалькім сотням кілаграмаў^{сн}. Хоціць і для сябе, і для гасцей, і на продаж яшчэ нешта застанецца (*Паводле М. Маляўкі*).

Выпішыце з тэксту няпэўныя займеннікі. Вызначце, у якой форме яны ўжыты. Якую сінтаксічную ролю яны выконваюць?

Знайдзіце ў тэксце аднакаранёвыя словы. Пакажыце, як яны ўтварыліся.

Прыстаўка **не-** і постфікс **-сьці** з займеннікамі **пішуща** **разам**: *нехта, нейкі, штосьці, чыйсьці*.

Прыстаўка **абы-** і постфікс **-небудзь** з займеннікамі **пішуща** **праз** **злучок**: *што-небудзь, які-небудзь, чый-небудзь*. Калі прыстаўка **абы-** аддзяляецца прыназоўнікам, то тады яна **пішацца** **асобна**: *абы з кім, абы перад чым*.

465. Прачытайце словазлучэнні.

Чем-то увлекаться, кого-то искать, беседовать лишь бы с кем, кому-то сказать, подарить чьему-либо сыну, вспоминать о нескольких встречах, идти на какую-нибудь выставку.

Запішыце словазлучэнні па-беларуску. Растлумачце напісанне слоў.

нечы

чый-небудзь

466. Прачытайце табліцу. Зрабіце вывад пра асаблівасці скланення няпэўных займеннікаў.

Склон	Скланенне займеннікаў <i>нейкі, нечы, некаторы</i>		
Н.	нейк <i>і</i>	неч <i>ы</i>	некатор <i>ы</i>
Р.	нейк <i>ага</i>	неч <i>ага</i>	некатор <i>ага</i>
Д.	нейк <i>аму</i>	неч <i>аму</i>	некатор <i>аму</i>
В.	як Н. ці Р.	як Н. ці Р.	як Н. ці Р.
Т.	нейк <i>ім</i>	неч <i>ым</i>	некатор <i>ым</i>
М.	(у) нейк <i>ім</i>	(у) неч <i>ым</i>	(у) некатор <i>ым</i>

Гавары і пішы правільна

Пры вымаўленні займенніка **некаторы** і яго форм націск падае на **о**: *некато́ры, некато́рага, некато́раму, некато́рым, некато́рыя, некато́рых* і інш.

467. Прачытайце тэкст, устаўляючы словы для даведкі ў патрэбнай форме. Якіх парад трэба прытрымлівацца, перш чым набываць свойскую жывёлу?

«Хачу ката або сабаку»

Перш чым прасіць у бацькоў купіць ката або сабаку, трэба высветліць:

1. Ці няма ... у сям'і, хто супраць новага ж..хара ў доме?
2. Ці няма ал..ргіі на поўсць у ... з с..мейнікаў?
3. Ці знойдзецца ў вас ... зручнае месца для г..даванца?
4. Ці не баі..ся ты ... ця..касцей пры доглядзе новага ж..хара?
5. Ці гатовы ты, што гадаванец можа зрабіць ... шкоду або сапсаваць ... рэчы?
6. Ці можаш ты ... даручыць свайго гадаванца, калі паедзеш у летні лагер ці ў падарожжа разам з бацькамі? (*Паводле часопіса «Вясёлка»*).

Для даведкі: *нехта, некаторы, які-небудзь, хтосьці, нечы, хто-небудзь, нейкі*.

Спішыце сказы, устаўляючы прапушчаныя літары і няпэўныя займеннікі. Вызначце іх граматычныя прыметы. Растлумачце правапіс.

 Раскажыце, як валанцёры дапамагаюць бяздомным жывёлам.

Уявіце, што вы ўдзельнічаеце ў дабрачыннай акцыі «Эстафета дабрыні». Якія мерапрыемствы вы прапануеце правесці, каб дапамагчы бяздомным жывёлам?

468. Спішыце сказы, раскрываючы дужкі і ўжываючы займеннікі ў патрэбнай склонавай форме. Абгрунтуйце напісанне займеннікаў.

1. Але аб тым, што ў (*нечы*) сэрцы выбух, парою нават блізкія не знаюць (*М. Танк*).
2. Болей за ўсё на свеце Косця любіў чытаць кніжкі — абы(*які*), каб толькі чытаць (*В. Быкаў*).
3. Страціў слова, страціў спадчыннае слова — (*што*)сьці страціў у душы абавязкова (*Н. Гілевіч*).
4. З сіняватых^{сл} даляў, з сіняватай цьмы (*хто*)сьці напывае залатыя сны (*Т. Кляшторны*).
5. Бачу я: нехта (*нехта*) любіць. Гэта іх справа, гэта іх права. Бачу я: нехта (*нехта*) губіць. Тут і мая ўжо справа (*А. Вярцінскі*).

Растлумачце значэнне слова *спадчыннае* праз падбор аднакаранёвых.